

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

ขนาดเนื้อที่ของประเทศ	98,914	ตารางกิโลเมตร
เนื้อที่เพาะปลูก (%)	23.0	”

จำนวนประชากร	44.2	ล้านคน
อัตราเพิ่มเฉลี่ย (%)	1.5	ต่อปี
จำนวนแรงงาน	20.1	ล้านคน

ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (ก.ศ. 1992)

	185.3	พันล้านเหรียญสหรัฐ
อัตราความเจริญเติบโต (%)	7.5	ต่อปี
รายได้ต่อหัว	6,749	เหรียญสหรัฐ
มูลค่าสินค้าส่งออก	82.4	พันล้านเหรียญสหรัฐ
มูลค่าสินค้านำเข้า	83.8	พันล้านเหรียญสหรัฐ

อุตสาหกรรมหลัก

อิเล็กทรอนิกส์ การต่อเรือ รถยนต์ เหล็กและเหล็กกล้า สิ่งทอ

รองเท้า ตุ๊กตา ตู้เย็น วิดีโอ โทรทัศน์ เครื่องเขียน

เงินตรา

วอน

1 เหรียญสหรัฐเท่ากับ วอน

มูลค่าการค้าระหว่างไทย-เกาหลี (ปี 2536)

มูลค่ารวม	58,890	ล้านบาท
ไทยส่งออกไปยังเกาหลี	13,540	”
ไทยนำเข้าจากเกาหลี	45,350	”
ไทยขาดดุลการค้า	31,810	”

1

บทนำ

SO 474 (S)

1

ประธานาธิบดีชุน ดู-ชวานได้ประกาศนโยบายประจำปีเมื่อวันที่ 12 มกราคม ค.ศ.1987 (พ.ศ.2530) นี้มีความตอนหนึ่งว่า “...ในปีที่เพิ่งผ่านพ้นมานี้ ประเทศเกาหลีใต้ได้บรรลุถึงจุดเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญทางเศรษฐกิจ นั่นคือ การคลังของประเทศมีบัญชีดุลย์การชำระเงินเกินถึง 4.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ได้เปรียบดุลย์การค้ากับต่างประเทศไม่น้อยกว่า 3.7 พันล้านเหรียญ และจำนวนเงินออมในประเทศมีประมาณสูงกว่าเงินที่ใช้ในการลงทุน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก นับตั้งแต่ได้ก่อตั้งประเทศเป็นสาธารณรัฐในปี ค.ศ.1948 เป็นต้นมา...” จากความสำเร็จที่ได้รับเช่นนี้ ประธานาธิบดีได้กล่าวเสริมต่อไปอีกว่า “...ในแผนพัฒนาฉบับที่หก (ค.ศ. 1987 - 1991) เกาหลีใต้จะก้าวไปสู่สังคมอุตสาหกรรมประชาธิปไตยที่มีความมั่งคั่งและยิ่งใหญ่ไม่น้อยหน้าประเทศเจริญชั้นนำต่อไปอีก...”

คำกล่าวของประธานาธิบดีแห่งเกาหลีใต้มิได้เป็นสิ่งที่เกินจากความเป็นจริงไปเลย เพราะเมื่อพิจารณาถึงประสบการณ์ในการพัฒนาประเทศนี้ตั้งแต่เริ่มก่อร่างสร้างตัวหลังจากที่ได้รับเอกราชจากจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นมาจนกระทั่งถึงทุกวันนี้ นั้น ประเทศโสมขาวได้พัฒนาจากการเป็นประเทศที่ล้าหลังที่ประชาชนเคยมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเพียง 67 เหรียญหรือราว 1,340 บาทต่อปี ความยากจนข้นแค้นมีปรากฏอยู่อย่างดาษดื่น สภาพบ้านแตกสาแหรกขาด และบ้านเมืองประสบภัยพิบัติจากสงครามเกาหลีระหว่างฝ่ายทางเหนือ-ฝ่ายทางใต้อย่างย่อยยับ มาเป็นประเทศที่มีความเจริญและสามารถผลิตสินค้าทั้งอุตสาหกรรมหนัก และใช้เทคโนโลยีสูง เช่น เครื่องไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์ สิ่งทอ รองเท้า รถยนต์ เรือเดินสมุทร เครื่องจักรกล และปุ๋ยเคมีมากที่สุด

ประเทศหนึ่ง ในแง่ของรายได้ ประชาชนปัจจุบันมีรายได้ต่อหัวสูงราว 2,270 เหรียญต่อปี นอกจากนี้ ยังเป็นประเทศที่มีอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 12.2 ซึ่งถือได้ว่าเป็นระดับที่สูงที่สุดในโลกทีเดียว

ความสำเร็จในการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศดังกล่าวมาแล้วนี้ ได้สร้างความพิศวงงงงวยแก่คนโดยทั่วไป ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาของประเทศอื่น ๆ ที่ตกอยู่ในสภาพด้อยพัฒนาเช่นเดียวกันในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และทุกประเทศต่างมุ่งมั่นที่จะทำให้สังคมของตนเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเฉกเช่นประเทศในทวีปยุโรปและอเมริกา จึงได้สร้างแผนพัฒนาประเทศและดำเนินงานติดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน แต่มีเพียงบางประเทศเท่านั้นที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งเกาหลีใต้ก็เป็นประเทศหนึ่งในจำนวนนี้ ที่ได้ชื่อว่าประเทศอุตสาหกรรมใหม่ และอยู่ระดับเดียวกับไต้หวัน ยองกง และสิงคโปร์ในภาคพื้นแปซิฟิกนี้

ดังนั้น ผู้คนทั่วไปจึงให้ความสนใจว่า อะไรคือปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศนี้สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจภายในระยะเวลาอันรวดเร็วเพียง 25 ปีเท่านั้น

ในหนังสือเล่มนี้ จะพยายามอธิบายถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้การดำเนินการพัฒนาของประเทศนี้ได้รับผลสำเร็จ แต่การที่จะชี้ให้เห็นถึงเหตุและผลเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง จำเป็นที่จะต้องอิงแนวความคิดหรือทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง แล้วนำเอากรอบความคิดนั้นไปลองวิเคราะห์สังคมนั้น ๆ ดู จริงอยู่ที่แนวทางในการอธิบายความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้อาจจะทำได้หลายแนว แล้วแต่ผู้วิเคราะห์จะมองในแง่ไหน อาทิ เช่น มีผู้มองว่าสาเหตุสำคัญได้แก่การช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาและโลก

เสรีที่ให้แก่เกาหลีใต้มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการให้เงินช่วยเหลือ เงินกู้ และสิทธิพิเศษทางการค้า ทำให้เกาหลีใต้ได้รับประโยชน์และสามารถผลักดันให้การอุตสาหกรรมของประเทศเจริญก้าวหน้าได้ง่ายกว่าประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ส่วนนักวิชาการบางท่านได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่ว่า เนื่องจากเกาหลีถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน คือเกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้ ทำให้คนในประเทศนี้ มุมานะเพื่อสร้างสังคมของตนให้เจริญรุดหน้ากว่าเกาหลีเหนือที่เป็นคู่แข่ง ซึ่งก็อาจจะเห็นตัวอย่างเดียวกันระหว่างจีนแดงกับไต้หวัน และมาเลเซียกับสิงคโปร์ จนทำให้ประเทศเหล่านี้สามารถสร้าง “มหัศจรรย์บนเส้นทางการพัฒนาด้วยฝีมือมนุษย์” ด้วยกันทุกประเทศ

อนึ่ง มีนักวิชาการอีกกลุ่มหนึ่งได้วิเคราะห์ว่า สาเหตุสำคัญได้แก่เกาหลีใต้ใช้การพัฒนาแบบพึ่งพา (dependent development) กล่าวคือบริษัทข้ามชาติได้นำเอาเงินทุน เทคโนโลยี และการจัดการที่มีประสิทธิภาพไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไสมซาว ทั้งนี้เพราะค่าจ้างแรงงานถูก และรัฐบาลก็ให้สิทธิพิเศษมากมายแก่นักลงทุนต่างชาติที่จะกอบโกยเอาผลประโยชน์ในการทำธุรกิจ ดังนั้น บริษัทต่าง ๆ ของญี่ปุ่น สหรัฐ และประเทศยุโรปตะวันตกจึงหลั่งไหลเข้าไปลงทุนในประเทศนี้มากมาย เพื่อผลิตสินค้าส่งกลับไปขายยังประเทศของตนและตลาดส่วนอื่น ๆ ของโลกจนทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีใต้เจริญเติบโต แต่ความก้าวหน้าเช่นนี้จำเป็นต้องพึ่งพาเงินทุน และเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างต่อเนื่อง และตลอดไป

จะเห็นได้ว่า ความพยายามในการอธิบายความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้อาจจะทำได้หลายแง่หลายมุม ซึ่งเราก็คงต้องยอม

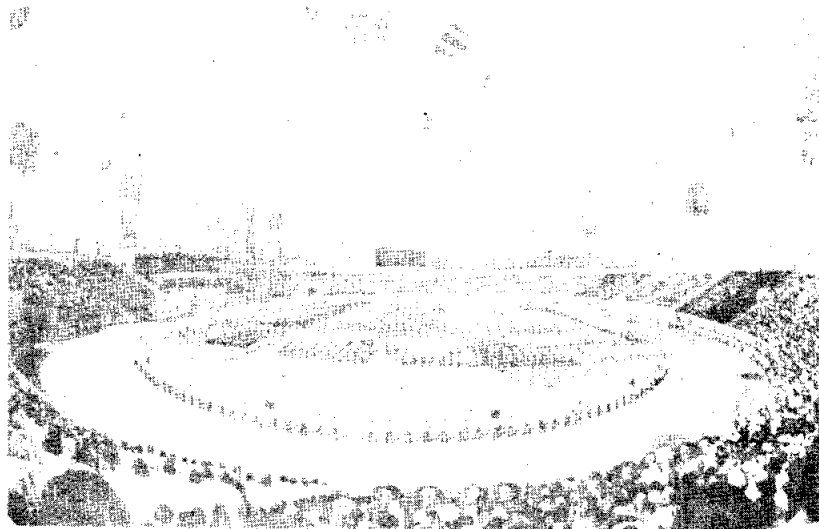
รับว่า แต่ละทฤษฎีที่ใช้ในการอธิบายนี้จะต้องมีทั้งข้อเด่น และข้อจำกัด
นั้นหมายความว่า ภายใต้การอธิบายปรากฏการณ์เดียวกันทฤษฎีแต่ละ
ทฤษฎีย่อมมีพลังในการวิเคราะห์และทำให้ผู้อ่านเห็นจริงเห็นจังไปด้วย แต่
ในขณะที่เดียวกัน อาจมีผู้ไม่เห็นด้วยซึ่งถึงประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นข้อจำกัดซึ่งทฤษฎี
นั้น ๆ ไม่อาจอธิบายได้

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนเองก็ตระหนักถึงความจริงดังที่เพิ่งกล่าวถึง
ข้างต้นเช่นกัน และมีความเห็นว่าแนวทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านี้มีข้อจำกัดหลาย
ประการที่ไม่อาจอธิบายถึงเหตุและผลของการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศ
เกาหลีได้อย่างสมบูรณ์ได้ อย่างไรก็ตาม ข้อทักท้วงทั้งหลายจะไม่ขอนำ
มากล่าว ณ ที่นี้เพราะจะทำให้ยืดเยื้อและเสียเวลาของผู้อ่านที่สนใจ
เฉพาะเรื่องเกาหลีศึกษาทั่วไป แต่จะขอเสนอแนวทางการวิเคราะห์อีกทฤษฎี
หนึ่ง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นการอธิบายที่มีเหตุผลดีกว่าทฤษฎีอื่นใด นั่น
คือ การเน้นวิเคราะห์ว่า รัฐมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและมีส่วนทำให้
การพัฒนาเศรษฐกิจบรรลุผลตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

ในที่นี้ ผู้เขียนจะไม่อธิบายรายละเอียดในทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐ เพราะ
เป็นเรื่องที่ต้องพูดกันมากมายนับตั้งแต่ข้อโต้แย้งระหว่างทฤษฎี แนวคิด
เบื้องต้นของการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับรัฐ เนื้อหาและเกณฑ์ที่ใช้ ตลอดจนข้อ
ดีข้อเสียของทฤษฎีนี้ อนึ่ง ผู้เขียนก็ได้เขียนเกี่ยวกับทฤษฎีรัฐกับการพัฒนาไว้
ในหนังสืออีกเล่มหนึ่งต่างหากแล้ว¹ จึงจะขอกล่าวสรุปเพียงแต่ว่า การที่ประ-
เทศเกาหลีได้ประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและมีศักยภาพในการ
พัฒนาเหนือประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายนั้นเป็นผลมาจากการแทรกแซง
ของรัฐต่อกระบวนการพัฒนาอย่างจริงจังและเป็นระยะเวลาานพอที่จะทำ

ให้ระบบธุรกิจอุตสาหกรรมเจริญเติบโต จนสามารถยืนอยู่บนขาของตัวเองได้
จากนั้น รัฐจึงค่อย ๆ ลดบทบาททางตรงลงเพื่อให้ธุรกิจอุตสาหกรรมดำเนิน
ต่อไปตามกลไกของตลาด

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หัวใจสำคัญของการศึกษาในเรื่องนี้ก็คือ การ
แทรกแซงของรัฐต่อกระบวนการพัฒนา ซึ่งอาจจะกระทำได้หลายแง่ อาทิ
เช่น รัฐอาจจำเป็นต้องพึ่งพาการลงทุนและการช่วยเหลือจากต่างประเทศ
บางกรณีรัฐจะต้องสร้างพลังภายในประเทศให้แข็งแกร่งเพื่อเผชิญหน้า
กับปัญหาที่โรมรันเข้ามา และบางครั้งรัฐอาจต้องใช้เทคนิคเพื่อเอาชนะโลกที่
เต็มไปด้วยการแข่งขัน ด้วยเหตุนี้เอง หนังสือเล่มนี้จึงประกอบไปด้วยบทความ
หลัก 4 บทความ ที่จะอธิบายถึงบทบาทของรัฐในการพัฒนาประเทศในมิติ
ต่างกัน ซึ่งแต่ละมิติ จะเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ทั้งนี้ก็เพื่อให้ประเทศ
สามารถบรรลุเป้าหมายหลัก นั่นคือ ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของรัฐ
เกาหลีใต้นั่นเอง

แนวการลำดับเรื่อง

บทที่ 2 จะขอแนะนำประเทศเกาหลีเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงประวัติศาสตร์และอารยธรรมของประเทศนี้พอสังเขปอันจะสามารถลำดับเรื่องราวจากอดีตสู่ปัจจุบัน ประเด็นสำคัญก็คือ ประเทศเกาหลีอยู่บนดินแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ระหว่างชาติมหาอำนาจ 3 ชาติ ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และรัสเซีย ชาติมหาอำนาจเหล่านี้ต่างใช้เกาหลีเป็นรัฐกันชนเพื่อป้องกันการรุกรานของฝ่ายตรงกันข้าม ดังนั้น ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาก เกาหลีต้องกลายเป็นสมรภูมิรบระหว่างชาติมหาอำนาจเหล่านี้เนื่องมาจวบจนในที่สุดก็กลายเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่นไปในปี ค.ศ. 1910

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เกาหลีได้รับเอกราช แต่ก็มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันเกิดขึ้นเมื่อเกิดการแก่งแย่งอำนาจระหว่างกลุ่มผู้นำทางการเมืองซึ่งมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน จนทำให้ประเทศต้องแบ่งแยกออกเป็น 2 ส่วน อันเป็นการเพิ่มความชอกช้ำให้แก่คนเกาหลีเหนือ-ใต้ที่มีบรรพบุรุษและต่อสู้อย่างร่วมกันตลอดมา

บทที่ 3 จะเริ่มเน้นเฉพาะการวิเคราะห์การพัฒนาประเทศของเกาหลีใต้ บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงภาพรวม โดยศึกษาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจนับตั้งแต่ประเทศนี้เริ่มพัฒนาประเทศอย่างจริงจังในปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา แต่การที่จะเข้าใจถึงความสำเร็จของเกาหลีใต้นั้น จะวิเคราะห์เฉพาะเนื้อหาของแผนพัฒนาเท่านั้นย่อมไม่เป็นเหตุผลที่พอเพียง ดังนั้น บทความนี้จึงอธิบายถึงโครงการสร้างความเป็นเอกที่รัฐได้กระทำเพื่อให้เกิดการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ความพยายามของรัฐที่เข้าแทรกแซงในการพัฒนาได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนอีกแห่งหนึ่งก็คือ การพัฒนาชนบท หรือที่รู้จักกันทั่วไปก็คือ ขบวนการสร้างชุมชนใหม่แชมพูอิล อุนดง ดังจะได้ศึกษาอย่างละเอียดในบทที่ 4 ความสำเร็จของการพัฒนาชนบทของเกาหลีใต้จนเป็นที่กล่าวขานกันไปทั่วโลกนั้นเป็นผลมาจากความพยายามที่จะสร้างปัจจัยพื้นฐานให้เพียงพอและเหมาะสมกับชุมชนชนบท แต่จุดเด่นของขบวนการแชมพูอิล อุนดง ได้แก่การหล่อหลอมให้ประชาชนชนบทเกาหลีที่เคยเป็นคนท้อแท้ และสิ้นหวัง มาเป็นคนที่สวมวิญญาณนักสู้และพร้อมที่จะฟันฝ่าอุปสรรคเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

สำหรับบทความในบทที่ 5 นั้น ได้ศึกษาในแง่มุมของการจัดการศึกษา เพื่อการพัฒนาของประเทศนี้ตั้งแต่อดีต ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงสาเหตุที่ทำให้เกาหลีก้าวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็ว นั่นคือ ประชาชนเกาหลีมีระดับการศึกษาสูง และมีความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพทางธุรกิจอุตสาหกรรมได้ดี ดังนั้น จึงมีผู้กล่าวขวัญทั่วไปว่า แม้ว่าเกาหลีใต้จะมีทรัพยากรธรรมชาติน้อยเพราะสภาพทางภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่เป็นป่าเขาไร้ความอุดมสมบูรณ์ แต่ประเทศนี้มีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ และเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การพัฒนาทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมเป็นไปตามแผนที่วางไว้

บทความหลักสุดท้ายได้แก่นโยบายส่งเสริมการส่งออกและนโยบายอุตสาหกรรม นโยบายดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นภาพอย่างแท้จริงถึงกระบวนการแทรกแซงของรัฐต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะรัฐได้สร้างกลไกสำคัญทุกทางเพื่อให้นโยบายการผลิตเพื่อการส่งออกได้รับความสำเร็จ ซึ่งถือได้ว่า

เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาของประเทศไทย ดังนั้น ข้อเขียนในบทที่ 6 จึงเป็นการต่อยอดถึงบทบาทของรัฐว่า มีความสำคัญยิ่งที่จะทำให้การพัฒนาบังเกิดผลสำเร็จได้เร็วหรือช้า

ในบทสรุป จะเป็นการนำเอากรณีตัวอย่างเกาหลีใต้มาวิเคราะห์ เพื่อหาแบบแผนของการพัฒนาว่าสอดคล้องกับทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว หรือนำจะตั้งเป็นทฤษฎีใหม่ขึ้นมา อย่างไรก็ตาม ขอกล่าวอีกครั้งหนึ่งว่า ผู้เขียนไม่ประสงค์ที่จะเน้นส่วนนี้มากนักเพราะจะทำให้อรรถรสของหนังสือมีความเข้มข้นในทางวิชาการมากเกินไป แต่จะกล่าวเพียงว่า ที่ว่าการพัฒนาของเกาหลีใต้เป็น “แม่แบบ” เด่นของตัวเองเฉพาะ (Korean paradigm of development) นั้นเป็นเช่นไร ส่วนผลที่ไม่พึงปรารถนาเกิดขึ้น เช่น ก่อให้เกิดสภาพการเมืองเป็นแบบประชาธิปไตยเผด็จการ ความปั่นป่วนวุ่นวายทางการเมือง ปัญหามลภาวะ ปัญหาคุณภาพชีวิต ฯลฯ จะกล่าวเพียงเล็กน้อยเพราะข้อจำกัดในเรื่องขนาดของหนังสือ

เชิงอรรถบทที่ 1

คำกรังค์ ฐานันต์, รัฐกับการพัฒนา : ทฤษฎีและประสบการณ์ของประเทศไทยในเอเชีย, กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530